

ICOMi muuseumide eetikakoodeks

ICOM Code of Ethics for Museums

ICOMi koodeks võeti vastu ICOMi 15. peassamblee ühehäälsel otsusega 4. novembril 1986 Buenos Aireses Argentiinas ja selle parandatud versioon 6. juulil 2001 ICOMi 20. peassambleel Barcelonas Hispaanias.

SISUKORD

1. Sissejuhatus	3
INSTITUTIONAALNE EETIKA	4
2. Muuseumi juhtimise põhiprintsiibid	4
2.1. Muuseumidele kehtestatavad miinimumnõuded	4
2.2. Põhikiri	4
2.3. Rahastamine	4
2.4. Hooned	4
2.5. Personal	4
2.6. Muuseumide sõprade seltsid ja tugiorganisatsioonid	5
2.7. Muuseumi hariduslik ja ühiskondlik roll	5
2.8. Avatus külastajatele	5
2.9. Ekspositsioonid, näitused ja erialane tegevus	5
2.10. Väline rahastamine ja toetus	6
2.11. Kasumit toov tegevus	6
2.12. Õiguslikud kohustused	6
3. Muuseumikogude täiendamine	6
3.1. Kogud	6
3.2. Ebaseadusliku materjali omandamine	6
3.3. Välitööd ja kogumine	7
3.4. Muuseumide koostöö kogumispoliitika vallas	7
3.5. Tingimustega seotud omandamine ja muud erilised asjaolud	7
3.6. Laenud muuseumile ja muuseumist	8
3.7. Huvikonfliktid	8
4. Kogust väljaarvamine	8
4.1. Kogude püsivuse üldpõhimõte	8
4.2. Kogust väljaarvamise seadusandlikud ja muud liiki alused	8
4.3. Kogust väljaarvamise põhimõtted ja viisid	9
4.4. Kultuuriväärtuste tagastamine ja taastamine	9
AMETIALANE KÄITUMINE	9
5. Üldpõhimõtted	9
5.1. Muuseumitöötajate eetilised kohustused	9
5.2. Individuaalne käitumine	10
5.3. Erahuvid	10
6. Ametialane vastutus kogude eest	10
6.1. Muuseumi kogude täiendamine	10
6.2. Kogude hooldamine	10
6.3. Kogude konserveerimine	11
6.4. Kogude dokumenteerimine	11
6.5. Elusloomade heaolu	11
6.6. Inimsäilmed ja pühaks peetavad materjalid	11
6.7. Eraviisiline kogumine	12
7. Ametialane vastutus külastajate ees	12
7.1. Ametialastest normidest kinni pidamine	12
7.2. Suhted külastajatega	12
7.3. Konfidentsiaalsus	12
8. Ametialane vastutus kolleegide ja kutseala ees	12
8.1. Ametialane vastutus	13
8.2. Ametialased suhted	13
8.3. Uurimistö	13
8.4. Kaubitsemine	13
8.5. Muud võimalikud huvikonfliktid	13
8.6. Autentsuse määramine ja hindamine	14
8.7. Ebaprofessionaalne käitumine	14
9. ICOMi muuseumide eetikakoodeksi rakendamine	14
9.1. ICOMi muuseumide eetikakoodeksi staatus	14
9.2. ICOMi nime ja logo kasutamine	14
TERMINOLOOGIA	14
LISA	16

1. Sissejuhatus

ICOMi muuseumide eetikakoodeks on erialase eneseregulatsiooni vahend. See kehtestab käitumise ja tegutsemise miinimumnormid, mida kogu maailma kutselised muuseumitöötajad võivad õigusega järgida. Samal ajal sätestab see ka selgelt, mida avalikkus, keda me teenindame, muuseumitöötajatelt õigustatult ootab. Ehkki koodeks pole ülimuslik seaduste suhtes, võib ta täita seaduse aset sel juhul, kui riiklik seadus on halvasti sõnastatud või ei puuduta antud küsimusi.

Nagu seadusi, nii mõjutavad ka eetikakoodekseid sotsiaalsed muutused ning kutsetöö areng. Muuseumide puhul ilmneb see eriti selgelt, kuna nende panus ühiskonda on laienenud akadeemiliselt sfäärilt õpetamise kaudu vaba aja tegevustele ja turismile ning kultuuriidentiteedi edendamisele. Sellele lisaks on kahel viimasel aastakümnel toimunud mõnedes riikides põhjalikud muutused seoses avalike teenuste üleminekuga era- ja kommertssektorile ning muuseumi teenindavate erialaasutuste loomisega. Niisugused muutused võivad avaldada erialale lagundavat mõju. Selles *ICOMi muuseumide eetikakoodeksi* parandatud versioonis peaksid kõik, kes on seotud loodus- ja kultuuripärandi kogumise ja tõlgendamisega, leidma ühise erialase sideme. ICOMi kuulumine tähendab selle koodeksi tunnustamist.

Selle koodeksi iga alalõigu on ICOMi eetikakomitee kaasaegse muuseumitöö praktika valguses kriitiliselt üle vaadanud ja vastavalt toimetanud. Samal ajal on koodeks esitatud vähem ettekirjutavas toonis. See on esimene etapp teel põhjalikuma redigeerimise suunas, mis kavandatavalt esitab erialategevuse põhimõtted koos nende täitmiseks vajalike juhiste. See on planeeritud 2004. aastaks. Käesolev töö poleks olnud võimalik ICOMi presidendi ja peasekretäri täieliku toetuseta ning arvukate asjalike kommentaarideta, mida komiteed ja ICOMi liikmed aastapikkuse aruteluperioodi jooksul saatsid. Töö põhiraskus langes eetikakomitee liikmetele, kes said sel eesmärgil kolmel korral kokku ja osalesid kolmes elektroonilises diskussioonis.

ICOM avaldas oma *Omandamise eetika (Ethics of Acquisition)* 1970. aastal; täielik *Kutse-eetika koodeks (Code of Professional Ethics)* avaldati esmakordselt 1986. aastal. Käesolev redaktsioon kiideti ühel häälel heaks ICOMi 20. peaassambleel Barcelonas Hispaanias 6. juulil 2001. Nagu selle eelkäijad, nii esitab ka käesolev koodeks üldised miinimumnormid, mida riigid ja erialagrupid võivad täiendada, et see vastaks nende erivajadustele. ICOM soovib toetada sedalaadi riiklike ja erialakoodeksite arendamist ning on huvitatud nende omandamisest. Need tuleks saata ICOMi peasekretärile (Maison de l'UNESCO, rue Mollis, 75732 Paris Cedex 15, France). E-post: secretariat@icom.org.

Geoffrey Lewis

ICOMi eetikakomitee esimees

ICOMi eetikakomitee 2000–2003

Esimees: Geoffrey Lewis (Suurbritannia)

Liikmed: Gary Edson (USA), Per Kåks (Rootsi), Byung-mo Kim (Korea Vabariik), Jean-Yves Marin (Prantsusmaa), Bernice Murphy (Austraalia), Tereza Schneider (Brasiilia), Shaje'a Tshiluila (Kongo Rahvavabariik), Michel Van-Praët (Prantsusmaa)

INSTITUTIONAALNE EETIKA

See kodeksi osa eeldab, et institutsiooniks on avalikku teenust osutav muuseum (ICOMi põhikirja mõistes; vt. lisa). Samad sätted kehtivad ka muuseumidele teenuseid osutavate asutuste kohta.

2. Muuseumi juhtimise põhiprintsiibid

2.1. Muuseumidele kehtestatavad miinimumnõuded

Muuseumi juhtorganil lasub eetiline kohustus arendada kõiki muuseumi tegevuse aspekte, muuseumi kogusid ja teenuseid. Eelkõige lasub tal kohustus tagada kõigi tema vastutuses olevate kogude korralik hoiustamine, säilitamine ja dokumenteerimine.

Mõnes riigis sõnastab muuseumide rahastamise, hoonete, personali ja teenuste alased miinimumnõuded seadus või mõni muu valitsuse ettekirjutus. Teistes jälgitakse ja hinnatakse miinimumnõuete täitmist akrediteerimise, registreerimise või muu analoogilise hindamissüsteemi alusel.

Seal, kus niisugused kohalikud hindamisnormid puuduvad, saab neid hankida ICOMi rahvuskomitee, vastava rahvusvahelise komitee või ICOMi sekretariaadi kaudu.

2.2. Põhikirj

Igal muuseumil peaks olema kirjalik põhikirj või muu dokument, mis sätestab selgelt tema õigusliku staatuse, eesmärgi ja püsiva mittetulundusliku olemuse kooskõlas vastavate riiklike seadustega. Muuseumi juhtorgan peaks välja töötama ja avaldama selge dokumendi muuseumi eesmärkide, ülesannete ja tegevusviiside ning juhtorgani osa ja struktuuri kohta.

2.3. Rahastamine

Juhtorgan kannab lõplikku finantsvastutust muuseumi ja kõigi selle ressursside eest, kaasa arvatud kogud ja vastav dokumentatsioon, hooned ja varustus, rahalised vahendid ja personal. Tuleb läbi mõelda ja selgelt sõnastada asutuse eesmärgid ja neile vastav tegevuskava ning tagada, et kõiki vahendeid kasutataks muuseumi eesmärkidele vastavalt ja efektiivselt. Muuseumi tööks ja arenguks peavad pidevalt olemas olema piisavad, kas avalikest või eraallikatest pärit vahendid. Rakendada tuleb riiklike seaduste ja kutseliste raamatupidamisstandarditega kooskõlas olevat korrektset raamatupidamist. Kogusid hoitakse kui avalikku vara ega käsitleta neid finantsvahendena.

2.4. Hooned

Juhtorgan on kohustatud kindlustama kogude füüsilise turvalisuse ja säilimise tagamiseks vajalikud tingimused. Hooned ja töötingimused peavad vastama muuseumi vajadustele, et ta saaks täita oma põhifunktsioone, milleks on kogumine, uurimine, hoiustamine, säilitamine, haridustöö ja eksponeerimine. Need peaksid olema kooskõlas kogu vastava riikliku seadusandlusega, mis puudutab hoonete terviseohutust, turvalisust ja ligipääsetavust, võttes arvesse puuetega inimeste erivajadusi. Tuleb pidevalt rakendada kohaseid turvameetmeid niisuguste ohtude suhtes nagu vargus, tulekahju, üleujutus, vandalism ja kogude kahjustumine. Selgelt tuleb sõnastada tegevuskava õnnetusjuhtumi puhuks.

2.5. Personal

Juhtorgan peab tagama, et muuseumil oleks oma ülesannete täitmiseks küllaldaselt vajalike erialateadmistega töötajaid. Töötajate arv ja töösuhete iseloom (alalised või ajutised töötajad) sõltub muuseumi suurusest, selle kogudest ja ülesannetest. Kogude hoidmine, avalikkuse teenindamine, uurimistöö ja turvalisuse tagamine peavad olema korraldatud nõuetele vastavalt.

Juhtorganil lasub eriti tähtis kohustus määrata muuseumi juht või direktor ning ta peab seejuures lähtuma selle ametikoha edukaks täitmiseks vajalikest teadmistest ja oskustest. Muuseumi direktor peaks olema otseselt vastutav ning otsesidemetes juhtorganiga, kellele on usaldatud vastutus kogude eest.

Juhtorgan peaks tagama, et töötajate ametisemääramine, edutamine, vallandamine ja madalamale ametikohale viimine toimuksid seaduslikult ja vastavalt muuseumi tegevuskavas ette nähtud põhimõtetele. Ka juhul, kui niisugused toimingud on delegeeritud direktorile või juhtivtöötajatele, peaks juhtorgan tagama, et niisuguseid personalimuudatusi tehtaks professionaalselt ja eetilisel ning muuseumi huvidest lähtudes.

Muuseumitöötajail peab olema erialane ja pidevalt täiendatav akadeemiline, tehniline ja kutsealane ettevalmistus, mis võimaldaks neil edukalt täita oma ülesandeid muuseumis ja kultuuripärandi säilitamisel. Juhtorgan peaks tunnustama korralikult kvalifitseeritud ja ettevalmistatud personali vajalikkust ning väärtust ning pakkuma sobivaid võimalusi täiendus- ja ümberõppeks, et kaasaegsel tasemel püsida ning tulemuslikult töötada.

Juhtorgan ei tohiks kunagi nõuda muuseumitöötajalt käitumist viisil, mida võib pidada vastuolus olevaks käesoleva *ICOMi muuseumide eetikakoodeksi*, mõne riikliku seaduse või riikliku või erialase eetikakoodeksiga.

2.6. Muuseumide sõprade seltsid ja tugiorganisatsioonid

Muuseumid sõltuvad avalikkuse toetusest nende arengule. Paljudel muuseumidel on sõprade seltsid ja tugiorganisatsioonid. Muuseumi ülesandeks on luua nende tegevuseks soodsad tingimused, tunnustada nende panust, innustada sedalaadi tegevust ning edendada harmoonilisi suhteid nende organisatsioonide ja kutseliste töötajate vahel.

2.7. Muuseumi hariduslik ja ühiskondlik roll

Muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev institutsioon, mis on reeglina külastajatele avatud (ehkki teatud erialamuuseumide puhul võib külastajate ring olla piiratud).

Muuseumil lasub tähtis kohustus arendada haridustegevust ja haarata kaasa laia üldsust kõigist ühiskonna, paikkonna või grupi kihtidest, mille teenistuses ta on. Sellistele inimestele peaks ta pakkuma võimalust osaleda muuseumi tegevuses ja toetada selle eesmärke ning ettevõtmisi. Suhtlemine sihtauditooriumiga on muuseumi haridusliku rolli täitmise olemuslik osa ning selleks vajatakse reeglina kutselisi muuseumitöötajaid.

2.8. Avatus külastajatele

Muuseumi näitused ja teenused peaksid olema mõistlikel kellaegadel ja kindlatel päevadel külastajatele füüsiliselt ja intellektuaalselt kättesaadavad. Muuseum peaks võimaldama külastajatel eelneval kokkuleppel või kindlatel aegadel ka muuseumitöötajatega kohtuda ja pääseda ligi eksponeerimata kogudele. Algmaterjalide valdajatena on muuseumidel eriline kohustus teha kogud uurijatele võimalikult kättesaadavaks. Tuleb võimaldada ligipääs kogude kohta käivale informatsioonile, piirates seda konfidentsiaalsuse ja turvalisuse kaalutlustel (vt. 7.3).

2.9. Ekspositsioonid, näitused ja erialane tegevus

Muuseumi esmaülesanne on säilitada oma kogusid tulevikule ja kasutada neid teadmiste loomiseks ja levitamiseks uurimis- ja haridustöö, püsi- ja ajutiste näituste ning muu erialase tegevuse kaudu. Need peavad olema kooskõlas muuseumi fikseeritud tegevuskava ja hariduslike eesmärkidega ega tohiks ohustada kogude seisundit ega nende õiget hooldamist. Muuseum peaks olema teadlik, et teadmata päritoluga materjalide eksponeerimist võib käsitleda kultuuriväärtuste ebaseadusliku äri sallimisena. Muuseum peaks püüdma tagada, et kogu informatsioon, mida ta avaldab, oleks täpne, aus, objektiivne ja teaduslikult põhjendatud.

2.10. Väline rahastamine ja toetus

Muuseumid võivad taotleda ja vastu võtta toetusi asutustelt, organisatsioonidelt või eraisikutelt. Seejuures tuleb muuseumi ja sponsori vaheline suhe selgelt defineerida. Eriti tähtis on, et niisugune suhe ei kahjustaks muuseumi põhimõtteid ja eesmärgi ega ühegi sel moel rahastatud sündmusega seotud kogukonna huve.

2.11. Kasumit toov tegevus

Paljud muuseumid loovad külastajatele mõeldud poode ja restorane, mis võivad kasumit tuua. Mõnel puhul on tulu saamiseks teisi koostöövõimalusi kommerts- või reklaamivaldkonnas. Nendes küsimustes peab juhtorgan tuginema selgelt sõnastatud kasumit toovat tegevust puudutavatele juhistele, mis käsitlevad kogude kasutamist ja muuseumi eesmärgi ning mis ei kahjustaks kogude hoidmise kvaliteeti ega institutsiooni tervikuna. See tegevusjuhis peaks selgelt eristama teadmistekeskse tegevuse kasumit toovast tegevusest. Kasumit toov tegevus peaks olema muuseumile rahaliselt kasulik, kuid kooskõlas selle mittetulundusliku staatusega. Kogu selline tegevuse tuleks kavandada ja läbi viia nii, et see arendaks muuseumi ja kogude tundmist.

Kui kasumit toovasse tegevusse on haaratud vabatahtlikud organisatsioonid või äriettevõtted, peavad nende suhted muuseumiga olema täpselt sõnastatud, et oleks selge arusaam tegevuse eripärasest muuseumi kontekstis. Niisuguse tegevusega seotud reklaam ja tooted peavad vastama kokkulepitud standarditele. Kui museaalidest tehakse mingil eesmärgil koopiaid, reproduktsioone või jäljendeid, peavad need järgima originaali terviklikkust ning olema püsivalt jäljenditena tähistatud. Kõik müügile pandud esemed peavad olema kooskõlas riikliku ja kohaliku seadusandlusega.

2.12. Õiguslikud kohustused

Iga juhtorgan peaks tagama, et muuseum tegutseks täielikus kooskõlas kõigi õigusaktidega, mis tulenevad kas rahvusvahelisest, regionaalsest, riiklikust või kohalikest seadusandlusest või lepingulistest kohustustest. Juhtorgan peab samuti tegutsema kooskõlas seaduslikult siduva eestkoste või tingimustega, mis puudutavad mingit muuseumi, selle kogude või tegevusega seotud aspekti.

3. Muuseumikogude täiendamine

3.1. Kogud

Iga muuseumi juhtkond peaks oma kogusid puudutava tegevuse kohta vastu võtma ja avaldama asjakohased tegevuspõhimõtted. Need põhimõtted peaksid käsitlema muuseumi olemasolevate avalike kogude hooldamist ja kasutamist. Seal peaksid olema selgelt esitatud kogumisvaldkonnad ja juhised kogude püsivaks säilitamiseks. Kogumispoliitika peaks sisaldama kogude täiendamise põhimõtteid, kehtestades tingimused ja piirangud (vt. 3.5) ning samuti keelu omandada materjali, mida ei saa korralikult kataloogida, säilitada, hoiustada ega eksponeerida. Kogumispoliitika tuleks vähemalt kord iga viie aasta järel üle vaadata.

Kõik omandatud asjad peaksid vastama kogumispoliitikas sõnastatud eesmärkidele ja olema valitud püsiva säilitamise, mitte aga juhusliku kasutamise eesmärgil. Neile põhimõtetele mitte vastavate esemete või (taime, looma jms.) eksemplaride omandamine peaks toimuma ainult väga erandlikel asjaoludel ja pärast hoolikat kaalumist muuseumi juhtorgani poolt. Muuseumi juhtorgan peaks võtma arvesse professionaalide seisukohta, eseme või eksemplari huve, rahvusliku või muu kultuuri- või looduspärandi ja teiste muuseumide erihuve. Siiski ka neil juhtudel ei tohiks omandada asju, mille omandiõigus on ebaselge. Reeglina tuleks uutest tulmetest regulaarselt ja kindlas vormis teatada.

3.2. Ebaseadusliku materjali omandamine

Ebaseaduslik äri esemete ja eksemplaridega soodustab ajalooliste paikade, etniliste kultuuride ja bioloogiliste keskkondade hävimist ning loob eeldused vargusteks kohalikul, rahvuslikul ja rahvusvahelisel tasemel. See seab ohtu haruldased taime- ja loomaliigid, rikub *ÜRO Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni* (1992) ning on vastuolus rahvusliku ja rahvusvahelise kultuuripärandi vaimuga. Muuseumid peaksid teadvustama ebaseaduslikust äritegemisest tulenevat inim- ja looduskeskkonna hävitamist ning teadmiste kadu. Muuseumitöötaja

peab mõistma, et muuseumi poolt on äärmiselt ebaeetiline musta turgu mingilgi viisil, otseselt või kaudselt, toetada.

Muuseum ei tohiks osta ega omandada kingituse, laenu, päranduse ega vahetuse teel ühtegi eset või eksemplari, kui juhtorgan ja vastutav ametnik ei ole veendunud selle seadusliku omandiõiguse omandamise võimalikkuses. Tuleb rakendada kõiki jõupingutusi olemaks kindel, et ese või eksemplar ei ole ebaseaduslikult omandatud või välja viidud oma päritoluriigist või mõnest vahendavast riigist, kus see võis olla seaduslikult omanduses (kaasa arvatud see riik, kus muuseum asub). Enne kui kaalutakse eseme või eksemplari omandamist, tuleb asjakohase põhjalikkusega välja selgitada kogu selle ajalugu avastamisest või valmistamisest alates.

Lisaks ülaltoodud turvameetetele ei tohiks muuseum mingil juhul omandada asju, mille puhul juhtorganil või vastutaval ametnikul on küllaldast alust arvata, et nende omandamine on põhjustanud lubamatut, ebaseaduslikku või tahtlikku ajaloomälestiste, arheoloogiliste või geoloogiliste paikade või looduskeskkonna hävitamist või rikkumist, samuti juhul, kui leidudest ei ole maa omanikule või kasutajale või vastavatele õigus- või valitsusorganitele teatatud. Samuti ei tohiks muuseum ei otseselt ega kaudselt omandada bioloogilist ega geoloogilist materjali, mis on kogutud, müüdnud või muul viisil edastatud vastuolus muuseumi asukohamaa või mõne muu riigi kohaliku, riikliku, regionaalse või rahvusvahelise looduskaitse- või loodusemälestiste kaitse seaduse või kokkuleppega.

Võib tekkida ametialane konflikt, kui muuseumi poolt väga soovitud eseme või eksemplari päritolu on teadmata. Siiski peaks omandamise kaalumisel otsustav tegur olema seadusliku omandiõiguse väljaselgitamise võimalus. Väga harvadel juhtudel võib teadmata päritoluga esemel või eksemplaril olla nii kõrge teaduslik väärtus, et selle säilimine on üldsuse huvides. Sellisel avastusel võib olla rahvusvaheline tähtsus ning otsuse peaksid langetama vastava ala asjatundjad. Otsust ei tohiks mõjutada riiklikud ja institutsionaalsed eelarvamused, see peab lähtuma eriala huvidest ning olema selgelt väljendatud.

3.3. Välitööd ja kogumine

Muuseumidel peaks olema juhtiv koht püüetes ära hoida maailma loodus-, arheoloogia-, etnograafia-, ajaloo- ja kunstivarade seisundi halvenemist. Iga muuseum peaks välja töötama tegevuskava, mis võimaldab tal läbi viia kogumistööd kooskõlas vastavate riiklike ja rahvusvaheliste seaduste ning lepingutega ja põhjendatud veendumuses, et tema lähenemisviis on vastavuses nii rahvuslike kui rahvusvaheliste püüete vaimu ja eesmärgiga kaitsta ja edendada kultuuripärandit.

Väliuurimist, kogumistööd ja arheoloogilisi kaevamisi tuleb teha ainult kooskõlas vastava maa seaduste ja eeskirjadega. Väli- ja kogumistööle peab eelnema uurimistöö, tegevuskava avalikustamine ja asjaomaste võimude ning selle riigi või uurimisvaldkonna asjasthuvitatud muuseumide või akadeemiliste institutsioonidega konsulteerimine. Sellised konsultatsioonid peaksid selgitama, kas kavandatav tegevus on seaduslik ning akadeemiliselt ja teaduslikult põhjendatud. Need peaksid hõlmama ka abinõusid saadud informatsiooni ja uurimistulemuste jagamiseks selle maa asjakohaste ametiisikutega.

Välitööd tuleb läbi viia nii, et kõik selles osalejad tegutseksid eksemplare ja andmeid kogudes seaduslikult ja vastutustundlikult ning takistaksid kõigi võimalike vahenditega ebaeetilist, ebaseaduslikku ja kahjustavat tegevust. Kui välitöö hõlmab elavat ühiskonda või selle pärandit, võib materjali omandada vaid vastastikusel informeeritud kokkuleppel omanikke või informante kuritarvitamata. Esmase tähtsusega on uuritava kogukonna soovid, millesse tuleb suhtuda suure austusega.

3.4. Muuseumide koostöö kogumispoliitika vallas

Iga muuseum peaks tunnustama koostöö ja konsulteerimise vajadust sarnaste huvide ja kogumispoliitikaga muuseumide vahel ning olema ühenduses niisuguste institutsioonidega, kui võib tekkida huvikonflikt omandamise kui spetsialiseerumisvaldkondade määratlemise küsimustes. Muuseumid peaksid austama teiste muuseumide kogumisalasid.

3.5 Tingimustega seotud omandamine ja muud erilised asjaolud

Kinke, pärandusi ja laene tuleks vastu võtta ainult siis, kui need on kooskõlas muuseumi sätestatud kogude- ja näitustepoliitikaga. Eritingimustega seotud pakkumistest tuleb loobuda, kui pakutud tingimusi peetakse muuseumi ja selle küllastajate pikaajaliste huvidega vastuolus olevaiks.

3.6. Laenud muuseumile ja muuseumist

Museaalide laenamise (muuseumisse ja muuseumist välja) ja külaliskäitustel võib olla tähtis osa muuseumi ja selle teenuste koitvuse ja kvaliteedi tõstmisel. Laenatud esemete ajutiste hooldajatena peavad muuseumid neid kaitsma ning tagama nende kohese tagastamise tähtsajaks. Need põhimõtted kehtivad ka materjali kohta, mis on jäetud muuseumisse hinnangu andmiseks või mida on pakutud kogude täiendamiseks. Peavad olema selged eeskirjad muuseumis ajutiselt hoiul oleva materjali kohta.

Ei tohi vastu võtta ega eksponeerida laene, mille päritolu on teadmata (vt. 3.1–3.3) või millel puudub muuseumi eesmärkidele vastav hariduslik, teaduslik või akadeemiline eesmärk (vt. 3.4–3.5). Muuseum peaks tagama, et tal on täielik voli laenatud materjali kasutada ja tõlgendada. Seejuures kehtivad samad põhimõtted mis püsikogude puhul (vt. 2.9). Tuleks vältida huvikonflikti (vt. 3.7), eriti juhul, kui laenaja on ka näituse rahastaja (vt. 2.10) või seotud eksponeeriva muuseumiga.

Muuseumikogudest võib esemeid laenutada ainult teaduslikel, uurimis- või hariduslikel eesmärkidel. Neid ei või laenata eraisikutele.

3.7. Huvikonfliktid

Muuseumi kogudepoliitika või vastavad eeskirjad peaksid sisaldama meetmeid tagamaks, et ükski selle muuseumi tegevuse või korraldusega seotud isik nagu hoolekogu või muu juhtorgani liige või muuseumi töötaja ei võistleks muuseumiga asjade pärast ega kasutaks ametikoha tõttu saadud erialast informatsiooni oma huvides. Kui erasiku ja muuseumi vahel peaks tekkima huvikonflikt, tuleb lähtuda muuseumi huvidest. Erilise tähelepanuga tuleb ka kaaluda juhtorganite liikmete, muuseumi enda töötajate või nende perekonnaliikmete või nendega lähedalt seotud isikute tehtavaid maksuvaba kingituse või müügipakkumisi.

4. Kogust väljaarvamine

4.1. Kogude püsivuse üldpõhimõte

Peaaegu kõigi muuseumide üheks tähtsaimaks ülesandeks on esemete omandamine ja nende säilitamine tuleviku jaoks. Seega peab alati valitsema eitav hoiak muuseumile kuuluvate asjade või eksemplaride võõrandamise suhtes. Igat liiki võõrandamine kas kinkimise, vahetuse, müügi või hävitamise kujul eeldab kõrgetasemelist otsust ning juhtorgan võib seda lubada vaid pärast täielikku erialast ja juriidilist ekspertiisi.

Teatud tüüpi erialainstituutioonide puhul nagu “elavad” või “töötavad” muuseumid ja mõned õppemuuseumid võidakse rakendada eri põhimõtteid. Niisugused muuseumid ja elusloodust eksponeerivad instituutid, nagu botaanika- ja loomaaiaid ning akvaariumid, võivad pidada vajalikuks aeg-ajalt vähemalt osa oma kogudest asendada või uuendada. Muudel juhtudel võib teadmiste suurendamise eesmärgil rakendatavate destruktiivsete analüüsimeetodite tulemuseks olla eksemplari või eseme osaline häving. Kehtib selge eetilise kohustus tagada, et niisugune tegevus ei kahjustaks uuritava, eksponeeritava või kasutatava materjali näidiste pikaajalist säilimist ja detailne ülevaade kogu sellelaadsest tegevusest saaks kogude dokumentatsiooni püsiosaks.

4.2. Kogust väljaarvamise seadusandlikud ja muud liiki alused

Seadused, mis puudutavad muuseumikogude kaitset ja püsivust ning muuseumide õigust oma kogudest objekte võõrandada, on muuseumiti väga erinevad. Mõned asutused ei luba mingit võõrandamist, välja arvatud esemed või eksemplariid, mille seisukord on loomulikult teel või õnnetusjuhtumi tagajärjel tõsiselt kahjustunud. Teisel juhul puudub selge võõrandamiskeeld.

Kui muuseumil on võõrandamiseks seaduslik õigus või kui ta on omandanud objekte tingimustel, et need hiljem võõrandatakse, tuleb täies mahus järgida seaduses või muudes eeskirjades ette nähtud nõudeid ja protseduure. Ka siis, kui võõrandamiseks on seaduslik alus, ei saa muuseum alati vabalt võõrandada objekte, mis on omandatud välise rahalise toetuse abil (sh. riiklikud või eratoetused, annetused muuseumi sõprade organisatsioonilt või erasponsorilt). Sedalaadi materjali võõrandamine eeldab reeglina kõigi algsele ostu panustanud osapoolte nõusolekut.

Kui algne omandamine oli seotud kohustuslike piirangutega, tuleb neid järgida, välja arvatud juhul, kui saab selgelt näidata, et niisuguste piirangute järgimine on võimatu või asutuse huve oluliselt kahjustav. Isegi nimetatud juhtudel võib muuseumi neist piirangutest vabastada ainult vastavaid seaduseprotseduure järgides.

4.3. Kogust väljaarvamise põhimõtted ja viisid

Kui muuseumil on seaduslikud volitused eset võõrandada, tuleks otsus kogudesse kuuluva materjali müümise või muul viisil võõrandamise suhtes langetada ainult pärast põhjalikku järelekaalumist (vt. 4.1). Niisugust materjali tuleks kõigepealt pakkuda vahetuse või kingitusena või müügilepinguga teistele muuseumidele ja alles seejärel müügiks avalikul oksjonil või muul viisil.

Otsuse võõrandada muuseumiese või eksemplar kas vahetuse, müügi või hävitamise teel peaks langetama muuseumi juhtorgan koostöös direktori ja vastava kogu kuraatoriga. Mahakandmise viis peaks peegeldama muuseumi eetilisi ja seaduslike kohustusi, kogude iseloomu (uuendatavad või mitte-uuendatavad) ning avalikkuse usaldust, mida muuseum kogusid säilitades täidab. Kõigi niisuguste otsuste ja sellega seotud esemete kohta tuleb koostada täielik dokumentatsioon ning tagada selle säilitamine ja üleandmine vastavalt vajadusele, kaasa arvatud fotod ja muud olulised infokandjad.

Muuseumi või selle juhtorgani töötajail, nende perekonnaliikmeil või nendele lähedalseisvail isikuil ei tohiks kunagi lubada osta kogudest mahakantud esemeid. Samuti ei tohiks need isikud omandada isegi mitte ajutiselt muuseumikogudest asju erakogusse või võtta isiklikuks kasutamiseks.

Raha või kompensatsioon, mis saadakse esemete või eksemplaride muuseumikogust mahakandmisest ja võõrandamisest, tuleks kasutada ainult kogu hüvanguks, tavaliselt selle kogu täiendamiseks.

4.4. Kultuuriväärtuste tagastamine ja taastamine

UNESCO *Kultuuriväärtuste ebaseaduslikku importi, ekspordi ja omandimuutust keelavate ja takistavate vahendite konventsioon* (1970) ja UNIDROITi *Varastatud ja ebaseaduslikult eksporditud kultuuriobjektide konventsioon* (1995) esitavad põhimõtted, millest muuseumid peaksid lähtuma kultuuriväärtuste tagastamisel. Kui päritolumaa või -rahvas taotlevad, et tagastataks ese või eksemplar, mille kohta on tõendeid, et see on eksporditud või muul viisil oma asukohast eemaldatud ülalmainitud konventsioonide põhimõtteid rikkudes, ja tõestavad, et see on osa vastava maa või rahva kultuuri- või looduspärandist, peaks muuseum, kui tal on selleks seaduslik õigus, astuma kiireid ja vastutustundlikke samme, et asuda koostööle eseme tagastamiseks.

Vastusena nõudele tagastada kultuuriväärtus selle päritolumaale või -rahvale peaksid muuseumid olema valmis alustama avameelseid teaduslikele ja erialastele põhimõtetele tuginevaid dialooge (eelistades seda tegevusele valitsus- või poliitilisel tasandil). Lisaks sellele tuleks uurida võimalusi arendamiseks kahe- või mitmepoolset partnerlust muuseumidega riikides, mis on kaotanud märkimisväärse osa oma kultuuripärandist.

Muuseumid peaksid ka täielikult järgima *Kultuuriväärtuste kaitse konventsiooni relvastatud konflikti korral* (Haagi konventsioon, 1954 ja selle teine redaktsioon, 1999). Sellele konventsioonile toetudes peaksid muuseumid hoiduma kultuuriväärtuste ostmisest, omastamisest või omandamisest okupeeritud riikidest.

AMETIALANE KÄITUMINE

Järgnev koodeksi osa eeldab, et muuseumitöötaja töötab muuseumis. Juhul kui üksikisik osutab muuseumile teenust sellele spetsialiseerunud asutuse kaudu või otse, kehtivad samuti vastavad sätted.

5. Üldpõhimõtted

5.1. Muuseumitöötajate eetilised kohustused

Muuseumis töötamine, olgu tegemist riikliku või eramuuseumiga, on ühiskondlikult vastutusrikas tegevus. Seetõttu peavad muuseumitöötajad tegutsema järjekindlalt kooskõlas kõige rangemate eetiliste põhimõtetega ja järgides kogu oma tegevuses kõige kõrgemaid objektiivsuse nõudeid.

Kutseline muuseumitöötaja peaks juhinduma kahest olulisest põhimõttest. Esiteks, muuseumid on avaliku usalduse objektid, mille väärtus ühiskonna jaoks on otseselt seotud pakutava teenuse kvaliteediga. Teiseks, töötamiseks muuseumialal ei piisa ainuüksi intellektuaalsest suutlikkusest ja erialateadmistest, vaid need peavad seostuma eetilisel kõrgetasemelise käitumisega.

Direktor ja teised töötajad peavad oma muuseumi suhtes ilmutama erialast ja akadeemilist lojaalsust ning peaksid alati käituma kooskõlas muuseumi heakskiidetud tegevuspõhimõtetega. Nad peaks järgima *ICOMi muuseumide eetikakoodeksi* põhimõtteid ning olema teadlikud ka teistest muuseumitööd puudutavatest eetikakoodeksitest või põhimõtetest. Direktor või muu muuseumi juhtametnik peaks vajadusel mõjutama juhtorganit neist normidest kinni pidama.

5.2. Individuaalne käitumine

Lojaalsus kolleegide ja muuseumi suhtes, kus töötatakse, on tähtis ametialane kohustus, mis peab põhinema truudusel kutsealale tervikuna kehtivate põhiliste eetikaprintsiipide suhtes.

Kõigile erialastele ametikohtadele kandideerijad peaksid andma otsekohest ja tõest infot nende kohataotluse üle otsustamist mõjutada võivate asjaolude kohta ning ametisse määratuna peaksid nad arvestama, et ametikoht muuseumis eeldab reeglina täisajaga töötamist. Ka siis, kui töölepingu tingimused lubavad muuseumiväliselt töötamist või ärihuve, ei tohiks direktor ega teised juhtivtöötajad töötada muudel palgalistel ametikohtadel ega võtta endale muuseumiväliseid kohustusi, mis on vastuolus muuseumi huvidega. Niisuguseid palgalisi või mittepalgalisi kohustusi vastu võttes peavad muuseumitöötajad hoolega järgima isikliku ja institutsionaalse eetika põhimõtteid, et nende vastu mitte eksida.

5.3. Erahuvid

Kuigi erialatöötajail on õigus teatavale isiklikule iseseisvusele, peavad kutselised muuseumitöötajad mõistma, et võimalikest vastuväidetest hoolimata ei saa ühtki eraviisilist äri ega erialast huvi täielikult lahutada nende ametikohast või muust ametlikust kuuluvusest. Iga üksikisiku muuseumiga seotud tegevus võib mõjutada muuseumi või seda võidakse muuseumiga seostada. Kutseline muuseumitöötaja peab arvestama mitte ainult tegelike isiklike motiivide ja huvidega, vaid ka sellega, millisena tema tegevus väljastpoolt vaadates võib näida.

Muuseumitöötajad ja nendele lähedalseisvad isikud ei tohi vastu võtta kingitusi, teeneid, laene ega muid isiklike soodustusi, mida neile seoses nende ülesannetega muuseumis võidakse pakkuda (vt. 8.5). Vahetevahel võib ametialane viisakus nõuda kingituste andmist ja vastuvõtmist. Selline vahetus peab alati toimuma vastava institutsiooni, mitte üksikisiku nimel.

6. Ametialane vastutus kogude eest

6.1. Muuseumi kogude täiendamine

Direktor ja kutselised muuseumitöötajad peaksid kõigi võimalike vahenditega tagama, et muuseumi juhtorgan võtaks vastu kogudealased kirjalikud tegevuspõhimõtted, mida perioodiliselt üle vaadatakse ja korrigeeritakse. Need juhtorgani poolt ametlikult vastu võetud ja korrigeeritud põhimõtted, peaksid olema professionaalsete otsuste ja soovitude aluseks kõigi muuseumi hangitavate materjalide puhul.

6.2. Kogude hooldamine

Kogude hooldamine on keskne ametialane kohustus. Seetõttu on töötajate tähtsaks ülesandeks tagada, et kõik asjad, mida muuseum on ajutiselt või püsivalt omandanud, oleksid korrektselt ja täielikult dokumenteeritud, hõlbustamaks nende päritolu kindlaks tegemist ja identifitseerimist, seisukorra jälgimist ja hooldust. Kõik muuseumi vastu võetud esemed tuleb korralikult hoiustada ja hooldada, võttes arvesse ka elavaid ühiskondi puudutavate materjalide suhtes kehtivad eritingimusi.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata tegevuskavade väljatöötamisele, mida rakendatakse kaitsmaks kogusid loodus- ja inimtekkeliste katastroofide vastu. Samuti tuleb tagada parimad võimalikud turvameetmed varguste vastu

näitustelt, tööruumidest või hoidlatest, juhuslike kahjustuste vastu, mis võivad tekkida esemete käsitsemisel, ning kahjustuste või varguste vastu transpordil. Kui riiklikul või kohalikul tasandil on tavaks kasutada ärikindlustusleppeid, peaksid töötajad tagama, et kindlustuskate on piisav, eriti ajutiselt muuseumis olevate ja laenatud esemete puhul, mida muuseum ei oma, vaid mille eest ta ajutiselt vastutab.

Muuseumitöötajad ei tohiks tähtsaid koguhoidmis- või säilitamisalaseid ega muid ametikohustusi usaldada isikutele, kel puuduvad teadmised ja oskused või piisav juhendamine, mis on vajalikud kogude hooldamiseks. Kui mõnes muuseumis puuduvad vajalikud teadmised või oskused tagamaks selle kogude optimaalset hooldust, tuleb kindlasti konsulteerida erialakolleegidega samast muuseumist või väljastpoolt.

6.3. Kogude konserveerimine

Iga muuseumitöötaja põhiline eetilise kohustus on kindlustada muuseumi vastutada olevate kogude ja üksikesemete korralik hooldus ja säilimine. Eesmärgiks peab olema tagada, et kogud antaks tulevastele põlvetele üle nii heas ja turvalises seisundis, nagu see olemasolevate teadmiste ja ressursside juures võimalik on.

Üksikute esemete, eksemplaride või kogude kultuurilise ja füüsilise terviklikkuse ja autentsuse tunnustamine ja austamine on konserveerimise põhilised väärtused. Pühade esemete puhul hõlmab see neid kasutanud ühiskondade traditsioonide ja kultuuri austamist (vt. 6.6). Seetõttu on hädavajalik eseme või eksemplari korralik dokumenteerimine, nende seisukorra jäädvustamine, koostise analüüs ning mistahes kahjustuste kirjeldamine.

Kõigil esemete ja eksemplaridega seotud muuseumitöötajatel on kohustus luua ja säilitada kogudele soodne keskkond nii hoidlas, näitustel kui transpordil. Selline ennetav konserveerimine on oluline osa muuseumi riskide haldamisest.

Eseme või eksemplari seisukord võib nõuda konserveerimist ja kvalifitseeritud konservaatori teenuseid. See võib hõlmata restaureerimist või parandamist, aga põhieesmärgiks peaks olema eseme või eksemplari stabiliseerimine. Loomaaedades ja akvaariumides võib konserveerimispraktika hõlmata ka keskkonna ja käitumise rikastamist. Kõik konserveerimistoimingud peaksid olema dokumenteeritud ja tagasi pööratavad, ning kõik lisatud materjalid ja füüsilised või geneetilised modifikatsioonid peaksid olema selgelt eristatavad algselt esemest või eksemplarist.

6.4. Kogude dokumenteerimine

Kogude arvelevõtt ja dokumenteerimine kooskõlas vastavate normidega on oluline ametialane kohustus. On eriti tähtis, et kogude dokumentatsioon sisaldaks kõigi esemete täielikku kirjeldust, andmeid nende päritolu ja saamisviisi kohta ning muuseumisse vastuvõtmise tingimusi. Andmeid kogude kohta tuleb säilitada ja täiendada seni kaua, kui ese kuulub muuseumi kogudesse. Niisuguseid andmeid tuleb hoida turvalistes tingimustes ning nad peavad olema varustatud otsingusüsteemiga, mis võimaldaks neile muuseumitöötajate ja teiste õigustatud kasutajate (vt. 2.7) juurdepääsu. Kui andmed kogude kohta on tehtud kättesaadavaks internetis või avaldatud muul moel, tuleb eriliselt hoolt kanda, et ei avalikustataks tundlikke isikuandmeid või muud salajast informatsiooni.

6.5. Elusloomade heaolu

Kui muuseumides ja teistes samalaadsetes asutustes peetakse eksponeerimise või uurimise eesmärgil elusloomi, peab nende tervis ja heaolu olema põhiline eetilise kaalutlus. On väga oluline, et loomi ja nende elutingimusi kontrolliks regulaarselt veterinaararst või muu vastava ettevalmistusega isik. Muuseum peaks töötajate ja külastajate kaitsmiseks välja töötama ja rakendama veterinaariaeksperti poolt heaks kiidetud turvaeeskirjad.

6.6. Inimsäilmed ja pühaks peetavad materjalid

Inimsäilmete ja pühaks peetavate materjalide kogud tuleb hoiustada turvaliselt ja lugupidavalt ning neid tuleb käsitleda samasuguse ettevaatusega nagu arhiivkogusid uurimisasutustes. Need kogud peavad soovi korral olema põhjendatud uurimiseks kättesaadavad. Niisuguste objektide uurimine, nende hoiustamine, hooldamine ja kasutamine (näitused, koopiad, avaldamine) peab toimuma vastavuses ametialaste standarditega ning austades

asjaga seotud kogukonna, etnilise või religioosse grupi huve ja uskumusi. Kui tundlikku materjali kasutatakse interpreteerivatel näitustel, tuleb seda teha suure taktitundega ja austades inimväärikut.

Taotlustele eemaldada inimsäilmed või pühaks peetav materjal avalikust ekspositsioonist tuleks vastata kiiresti, lugupidavalt ja delikaatselt. Samuti tuleks vastata taotlustele tagastada niisugune materjal. Muuseumi tegevuspõhimõtteis tuleks niisugustele taotlustele vastamise kord selgelt määratleda (vt. 4.4).

6.7. Eraviisiline kogumine

Kui muuseumitöötaja omandab, kogub või omab esemeid isiklikus kogus, ei ole see iseenesest ebaeetiline ja seda võib hinnata kui väärtuslikku erialateadmiste ja ekspertuskoste tõstmise vahendit. Siiski ei tohiks ükski kutseline muuseumitöötaja asjade omandamisel ega mingis isiklikus kogumistegevuses oma asutusega võistelda. Mõnes riigis ja paljudes üksikmuuseumides pole kutselistel muuseumitöötajatel lubatud erakogusid omada ning niisugusest korrast tuleb kinni pidada. Seal, kus niisuguseid piiranguid pole, peaks erakogu omav kutseline muuseumitöötaja ametisse määramisel esitama juhtorganile oma kogu kirjelduse ja ülevaate kogumistöö ulatusest. Seejärel tuleb kutselise muuseumitöötaja ja juhtorgani vahel sõnastada erakogu puudutav kokkulepe, millest tuleb täpselt kinni pidada (vt. 8.4).

7. Ametialane vastutus külastajate ees

7.1. Ametialastest normidest kinni pidamine

Kutselised muuseumitöötajad peaksid järgima kehtivaid norme ja seadusi ning hoidma alal oma elukutse au ja väärikust. Nad peaksid külastajaid kaitsma ebaseadusliku või ebaeetilise ametialase käitumise eest. Tuleks kasutada iga võimalust informeerida ning harida külastajaid eriala eesmärkidest ja taotlustest, et avalikkus mõistaks paremini muuseumide panust ühiskonda.

7.2. Suhted külastajatega

Kutselised muuseumitöötajad peaksid külastajatega alati suhtlema asjatundlikult ja viisakalt ning vastama viivitamata kõigile kirjadele ja järelepärimistele. Muuseumitöötajad peaksid, järgides samas konfidentsiaalsuse nõuet, jagama oma erialateadmisi külastajate ja spetsialistidega, võimaldades kontrollitud, kuid täielikku juurdepääsu nende valduses olevatele nõutud materjalile või dokumentatsioonile ka siis, kui tegemist on muuseumitöötaja enda uurimisteema või huvivaldkonnaga.

7.3. Konfidentsiaalsus

Muuseumitöötajad peavad kaitsma töö käigus omandatud konfidentsiaalset informatsiooni, sealhulgas muuseumile kuuluva või laenatud materjali päritolu (vt. 3.6) ning muuseumi turvakorraldust, erakogusid või ametikohustuste täitmisel külastatud paiku puudutavat informatsiooni (vt. 2.8).

Muuseumi määratlemiseks toodud asjade kohta käiv informatsioon on konfidentsiaalne. Kui selline informatsioon aitab kaasa teaduse arengule, tuleks omanikule selgitada selle jagamise vajalikkust (vt. 8.3). Siiski ei tohiks omaniku eriloata niisugust infot avaldada ega edastada ühelegi teisele asutusele ega isikule.

Konfidentsiaalse nõue on allutatud seaduses ette nähtud kohustusele abistada politseid või muid võimuorganeid võimalike varastatud, ebaseaduslikult omandatud või edasi antud vara küsimuste uurimisel.

8. Ametialane vastutus kolleegide ja kutseala ees

8.1. Ametialane vastutus

Muuseumitöötajatel on kohustus järgida tööandja asutuse tegevuspõhimõtteid ja -korda ning tunnustada selle otsuseid. Nad võivad avaldada vastuseisu ettepanekutele või tegevusele, mis nende arvates kutse-eesika seisukohalt kahjustab muuseumi, muuseumi või ametit. Niisuguseid eriarvamusi tuleks väljendada objektiivsel viisil.

8.2. Ametialased suhted

Muuseumitöötajatel on kohustus jagada oma teadmisi ja kogemusi kolleegidega ning vastava eriala teadlaste ja üliõpilastega. Nad peaksid austama ja tunnustama neid, kellelt nad on õppinud, ning isiklikule kasule mõtlemata edasi andma oskusi ja kogemusi, mis võivad teistele kasulikud olla.

Eriala arengu seisukohalt on väga tähtis spetsialistide väljaõpetamine muuseumitööga seotud erialadel. Kõik töötajad peaksid vajaduse korral kolleegide koolitamisele kaasa aitama. Muuseumitöötajad, kes vastutavad nooremate töötajate, praktikantide, üliõpilaste ja assistentide ametliku või mitteametliku erialase väljaõppe eest, peaksid neile edastama oma kasulikke kogemusi ja teadmisi ning kohtlema neid sama vastutulelikult ja viisakalt, nagu on kombeks kutseliste muuseumitöötajate vahelises suhtlemises.

Vabatahtlike kasuliku töö areng sõltub samuti positiivsetest suhtest muuseumitöötajate ja vabatahtlike vahel. Kutselised muuseumitöötajad peaksid vabatahtlikele osutama asjalikku tähelepanu, et kujundada tõhusat ja harmoonilist töökeskkonda. Vabatahtlikud peaksid olema hästi kursis käesoleva *koodeksiga* ja arvestama seda muuseumitöös ja isiklikus tegevuses (vt. 2.6).

Muuseumitöötajad sõlmivad töösuhteid paljude teiste inimestega, nii kutseliste kui vabatahtlike töötajatega, nii muuseumis, kus nad töötavad, kui sellest väljaspool. Neilt eeldatakse, et nad arendavad neid suhteid viisakalt ja ausameelselt ning osutavad teistele tõhusalt ja kõrgel tasemel ametialast teenust.

8.3. Uurimistöö

Tuleks julgustada uurimistööd materjalide päritolu selgitamiseks, tõlgendamiseks, avaldamiseks ja teistel asjakohastel eesmärkidel. Kuigi teadusliku töö tase võib muuseumi erineda, peab see olema seotud institutsiooni eesmärkidega ja järgima kindlakskujunenud seaduslikke, eetilisi ja akadeemilisi praktikaid, sealhulgas riiklike ja rahvusvaheliste autoriõiguse seaduste poolt seatud tingimusi. Igat liiki intellektuaalsete allikate (publitseeritud, suulised, kujutised või teised traditsioonilise või tehnoloogilise kommunikatsiooni vormid) tunnustamine on eetiline kohustus. Uurimistöö tulemusi tuleb jagada avalikkuse ja erialakaaslastega.

Kui muuseumitöötajad tööülesannete korras valmistavad ette materjali esitamiseks või teevad välitööd, on muuseumil kõik õigused sellele tööle, kui ei ole vastupidist kokkulepet.

8.4. Kaubitsemine

Ükski muuseumitöötaja ei tohiks otseselt ega kaudselt osaleda loodus- või kultuuripärandiga kaubitsemises (kasusaamise eesmärgil ostmises või müümises). Muuseumitöötajate kaubitsemine võib kaasa tuua tõsiseid probleeme isegi siis, kui ei ole otsese konflikti ohtu tööandja muuseumiga, ning seda ei tohiks lubada. (Vt. *ICOMi põhikirja* paragrahv 7(5).)

8.5. Muud võimalikud huvikonfliktid

Üldiselt peaksid muuseumitöötajad hoiduma tegudest või tegevusest, mida võib tõlgendada huvikonfliktina. Muuseumitöötajatele pakutakse nende teadmiste, kogemuste ja sidemete tõttu sageli eraviisiliselt võimalusi osutada nõuande- ja konsultatsiooniteenuseid, õpetada, kirjutada ja esineda massimeedias ning anda eksperthinnanguid. Ka siis, kui riiklikud seadused ja töötaja töölepingu tingimused seda lubavad, võib niisugune tegevus kolleegidele, tööandjale või avalikkusele näida huvikonflikti allikana. Tuleb väga täpselt järgida kõiki seadustes ja töölepingus sätestatud tingimusi ja kui kerkib üles võimaliku konflikti oht, tuleks sellest kohe teatada vastavale kõrgema astme töötajale või muuseumi juhtorganile ning astuda samme olukorra parandamiseks.

Tuleks hoolikalt jälgida, et töövälised huvid ei segaks mingil viisil ametikohustuste ja -ülesannete korrektset täitmist (vt. 3.7 ja 5.2).

8.6. Autentsuse määramine ja hindamine

Teadmiste ja eksperthinnangute jagamine kaastöötajate ja avalikkusega on muuseumitöö eesmärkide põhiline osa ja seda tuleks teha kõrgeimate teaduslike nõuete kohaselt (vt. 7.2). Siiski võivad esemete autentsuse määramisel ja hindamisel tekkida huvikonfliktid. Esemete rahalist väärtust puudutavaid hinnanguid tuleks anda ainult siis, kui lubatud ja teiste muuseumide või kompetentsete õigus-, valitsus- või muude avalike asutuste ametliku taotluse alusel. Juhul kui tööandja muuseum võib finants- või juriidilistel põhjustel olla kasusaaja, tuleb ekspertiisis kasutada sõltumatut eksperti.

Muuseumitöötajad ei tohiks identifitseerida ega muul viisil määrata selliste esemete autentsust, mille puhul neil on põhjust uskuda või kahtlustada, et need on ebaseaduslikult või lubamatul viisil omandatud, teisaldatud, imporditud või eksporditud. Nad ei tohi käituda viisil, mida võiks tõlgendada niisuguse tegevuse otsese või kaudse soodustamisena. Kui on põhjust uskuda või kahtlustada ebaseaduslikku või lubamatut käitumist, tuleks sellest informeerida vastavaid võimuorganeid.

8.7. Ebaprofessionaalne käitumine

Iga muuseumitöötaja peaks olema kursis riiklike ja kohalike seaduste ning oma töölepingu tingimustega. Ta peaks vältima olukordi, mida võidakse tõlgendada mistahes liiki sobimatu või väärkäitumisena. Ükski muuseumitöötaja ei tohiks üheltki müüjalt, oksjonipidajalt ega muult isikult vastu võtta kingitusi, teeneid ega mingit liiki hüvitust altkäemaksuna omandamiseks esemeid muuseumile või võõrandamiseks esemeid muuseumikogudest, ametliku toimingu läbiviimiseks või sellest loobumiseks.

Vältimaks korruptsioonikahtlusi ei tohiks muuseumitöötaja eraisikutele soovitada ühtegi kindlat kaupmeest, oksjonipidajat või hindajat. Samuti ei tohiks muuseumitöötaja nõustuda mingi "eripakkumise" ega hinnaalandusega müüjalt, kellega isik või tööandja muuseum on ametialastes suhetes.

9. ICOMi muuseumide eetikakoodeksi rakendamine

9.1. ICOMi muuseumide eetikakoodeksi staatus

Käesolevas *koodeksis* on kutse-eetika põhimõtted, millele viitavad *ICOMi põhikirja* paragrahvid 2 (2), 9 [1(d)], 14 [17(b)], 15 [7(c)], 17 [12(e)] ja 18 [7(d)]. ICOMi liikmeks olemine ja iga-aastane ICOMi liikmemaksu tasumine tähendab *ICOMi muuseumide eetikakoodeksi* tunnustamist.

9.2. ICOMi nime ja logo kasutamine

Kutseorganisatsioonina pakub ICOM mitmeid liikmesoodustusi isikutele ja organisatsioonidele. Seda erilist positsiooni ei tohi kuritarvitada, kasutades nime "Rahvusvaheline Muuseumide Nõukogu", "ICOM" või vastavat logo mõne kommertsteenuse või toote reklaamimiseks või heakskiitmiseks.

TERMINOLOOGIA

Asjakohane põhjalikkus (Due diligence)

Nõue, et rakendataks kõiki jõupingutusi, tegemaks kindlaks täpseid asjaolusid enne tegevuskava rakendamist, eriti määratledes omandamiseks või kasutamiseks pakutud asja allikat ja ajalugu enne selle vastu võtmist.

Hindamine (Appraisal)

Eseme või (taime, looma jms.) eksemplari autentsuse ja väärtuse kindlaksmääramine. Mõnedes riikides kasutatakse seda mõistet maksusoodustuse saamiseks pakutavale kingitusele tehtava sõltumatu eksperthinnangu puhul.

Huvikonflikt (Conflict of interest)

Isikliku või erahuvi olemasolu, mis põhjustab põhimõtete vastuolu töösituatsioonis, takistades seeläbi või näides takistavat objektiivset otsust tegemist.

Kaubitsemine (Dealing)

Esemete ostmine ja müümine isikliku või institutsiooni tulu saamise eesmärgil.

Kultuuripärand (Cultural Heritage)

Looduslik või inimese loodud mõiste või asi, millel on esteetiline, ajalooline, teaduslik või usuline tähendus.

Päritolu (Provenance)

Eseme täielik ajalugu selle leidmisest või loomisest tänapäevani, mille alusel tehakse kindlaks eseme autentsus ja omandiõigus.

Mittetulundusühing (Non-profit organisation)

Seadusjärgne registreeritud või registreerimata organisatsioon, mille sissetulekut (sealhulgas igasugust ülejääki või kasumit) kasutatakse ainult selle organisatsiooni ja tema tegutsemise toetamiseks. Terminil *kasumit mittetaotlev* on sama tähendus.

Omandiõigus (Valid title, Legal title)

Ühemõtteline omandiõigus varale, mida kinnitavad kirjalikud tõendid.

Sissetulekut toov tegevus (Income-generating activities)

Tegevus, mille eesmärgiks on tuua rahalist tulu või kasumit.

Teadmistele suunatud tegevus (Knowledge-driven activities)

Tegevus, mille eesmärgiks on esemete või ideede tõlgendamise kaudu edendada teadmisi ja mõistmist.

LISA

Muuseumi ja kutselise muuseumitöötaja definitsioon

Väljavõte ICOMi põhikirjast, mis on vastu võetud ICOMi 16. peaassambleel 5. septembril 1989 Haagis Hollandis ning selle parandatud versioon ICOMi 18. peaassambleel 7. juulil Stavangeris Norras ja ICOMi 20. peaassambleel 6. juulil 2001 Barcelonas Hispaanias.

Paragrahv 2 – definitsioonid

1. Muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses olev ning üldsusele avatud mittetulunduslik püsiinstitutsioon, mis teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel omandab, säilitab, uurib, vahendab ning eksponeerib inimeste ja inimkeskkonnaga seotud materiaalseid mälestisi.
 - a) Ülaltoodud muuseumi definitsiooni rakendatakse sõltumata juhtorgani tüübist ja institutsiooni territoriaalsest iseloomust, funktsionaalsest struktuurist või kogude suunitlusest.
 - b) Lisaks “muuseumina” määratletud institutsioonidele hõlmab definitsioon ka järgmisi asutusi:
 - i) loodus-, arheoloogia-, etnograafiamälestised ja paigad ning muuseumilaadsed ajaloomälestised ja paigad, mis koguvad, säilitavad ja vahendavad inimeste ja nende keskkonna materiaalseid tunnismärke;
 - ii) institutsioonid, mis omavad ja eksponeerivad elustaimede ja -loomade kogusid nagu botaanika- ja loomaaiad, akvaariumid ja vivaariumid;
 - iii) teaduskeskused ja planetaariumid;
 - iv) mittetulunduslikud kunstigaleriid; raamatukogudele ja arhiivikeskustele alluvad säilitusinstituudid ja näitusegaleriid;
 - v) looduskaitsealad;
 - vi) rahvusvahelised, rahvuslikud, regionaalsed või kohalikud muuseumiorganisatsioonid, ministeeriumid, ametid või avalikud asutused, mille haldusalasse kuuluvad muuseumid ja mis vastavad käesolevas paragrahvis esitatud definitsioonile;
 - vii) mittetulunduslikud asutused või organisatsioonid, mis tegelevad konserveerimise, uurimistöö, hariduse, koolituse, dokumenteerimise ja muu muuseumi ja museoloogiat puudutava tegevusega;
 - viii) kultuurikeskused või muud institutsioonid, mis aitavad kaasa materiaalse ja mittemateriaalse pärandi (eluspärand ja digitaallooming) säilitamisele, jätkuvale arengule ja haldamisele;
 - ix) teised sellised institutsioonid, millel Nõuandva Komiteega (*Advisory Committee*) konsulteerinud Täidesaatva Nõukogu (*Executive Council*) hinnangul on kõik või mõned muuseumi tunnused või mis toetavad muuseumi ja kutselisi muuseumitöötajaid museoloogilise uurimistöö, haridustöö või koolitusega.
2. Kutselised muuseumitöötajad on kõik muuseumide või vastavalt paragrahvis 2.1 muuseumidena kvalifitseeruvate asutuste töötajad, kes on saanud eriettevalmistuse või omavad samaväärset praktilist kogemust mingil muuseumi korralduse ja tegevusega seotud alal, ja üksikisikud, kes järgivad *ICOMi muuseumide eetikakoodeksit* ja töötavad ülaltoodud definitsioonile vastavates muuseumides kas põhikohaga või nõustajana, kuid kes ei tegele reklaami ega mingi muuseumide ja nende teenuste jaoks vajaliku kommertstoote või varustusega.